

CHINA'S MILLENNIALS AAN HET WOORD

Eigen waarheid vinden is
nog een hele puzzeltocht

Toen ik tussen 2011 en 2013 in Xi'an woonde hielpen twee studentes mij te communiceren met de medewerkers van de non-profitorganisatie waar ik als marketingconsultant vrijwilligerswerk deed. Ze vertaalden documenten en tolkten tijdens vergaderingen. Niet minder belangrijk was hun hulp buiten kantoor. Deze studentes zijn cruciaal geweest voor de liefde die ik voor China heb ontwikkeld. Elke dag hadden we zeeën van tijd om te praten over elkaars culturen. Dankzij hen leerde ik veel over de Chinese jeugd.

TEKST EN FOTO'S: ED SANDER

Mijn eerste tolk, Li, studeerde veiligheidstechniek. Ze vroeg me op een dag of ik mijn eigen studie vroeger leuk vond. Verbaasd antwoordde ik dat in Nederland de meeste studenten hun studie leuk vinden, omdat ze die gekozen hebben op basis van persoonlijke ambitie en interesse. Li vond haar eigen studie eigenlijk niet leuk. Haar vader had haar de studie aangeraden. Li zat in een klas met voornamelijk jongens en vertelde me dat het moeilijk zou zijn om na het afstuderen werk te vinden: een vrouw in de techniek wordt niet erg serieus genomen.

Li leidde me rond op de campus van haar universiteit en vertelde me over de *gaokao*, het in 1977 ingevoerde Chinese toelatingsexamen voor universiteiten. Deze *gaokao* is één van de belangrijkste momenten in het leven van veel Chinezen. Niet alleen wordt bepaald óf men een vervolgopleiding kan doen, maar ook in welke richting en aan welke universiteit. Is de score te laag, dan wordt de student niet toegelaten tot de betere universiteiten, en in het ergste geval ook niet tot de slechtere. Sommige studenten plegen zelfs zelfmoord, wanneer zij hun toekomst in rook zien opgaan. Ook de druk vanuit de omgeving en de schande die de familie wordt aangedaan spelen hierin een rol. De *gaokao*-score kan je carrière dus maken of breken. Vandaar dat tieners maar één prioriteit hebben: leren. De dagen die studenten op de middelbare school maken zijn absurd lang. Tien tot twaalf uur op school en dan nog huiswerk maken. Het is niet verwonderlijk dat 85 procent van de middelbare scholieren problemen heeft met zijn

ogen; bijna iedereen lijkt een bril te dragen. Scholen bieden bijlessen in de avonden en weekenden aan. Vanwege de onderlinge competitie neemt vrijwel iedere student daaraan deel. Ook vakanties staan geheel in het teken van studeren. Zijn de studenten eenmaal toegelaten tot de universiteiten, dan wordt het leven een stuk makkelijker. Hoewel ze met meerderen op een klein kamertje leven, voelt het als een enorme vrijheid na de stress waaronder ze thuis hebben geleefd.

Geen hobby's, geen vriendjes

Mijn eigen tienerjaren bestonden vooral uit één of twee uurtjes huiswerk maken en daarna optrekken met vrienden. Het was een tijd van muziek ontdekken, mezelf verliezen in de verhalen van Tolkien, het bezoeken van mijn eerste popconcerten en mijn eerste relatie. Toen ik een tolk nodig had en de ingezonden cv's van de studenten bekeek, verbaasde ik me erover dat ze geen hobby's hadden. Daar hadden ze helemaal geen tijd voor. Ik zal nooit vergeten hoe ik een kandidaat tijdens een selectiegesprek vroeg of ze echt geen hobby had. "Jawel," zei ze, "lachen is mijn hobby!"

Li was 23 jaar toen ze mijn tolk werd en kwam me qua gedrag net als de meeste Chinese jongedames voor als iemand die zo'n tien jaar jonger was. Jurkjes met tule, Mickey Mouse-T-shirts en op sommige dagen een bril zonder glazen, want het dragen van alleen een modieus montuur om er wat intellectueler uit te zien is in China heel normaal. De emotionele ontwikkeling van Chinese jongeren loopt sterk achter op die van westerse tieners.

Li had een enorme hekel aan ambtenaren, hun arrogantie en de bureaucratie

Omdat ze hun hele middelbare schooltijd hebben gestudeerd, hebben de meesten nog geen vriendje of vriendinnetje gehad. Halverwege haar universitaire loopbaan vond Li haar eerste liefde. Van Chinezen wordt verwacht dat ze kort na het afstuderen zullen trouwen en kinderen krijgen. Vrouwen van ouder dan 27 worden door de maatschappij als ‘overblijfsels’ beschouwd. Ik vroeg me af of Li onder druk van haar familie ook met haar eerste vriendje zou trouwen.

Zo nu en dan was Li tolk bij besprekingen met overheidsambtenaren. Achteraf maakte ze er geen geheim van dat ze een hekel had aan hun arrogantie en de bureaucratie. Groot was mijn verbazing dan ook toen ze na haar afstuderen besloot mee te doen aan het ambtenarenexamen. Ze was één van de 1,1 miljoen kandidaten voor zeventienduizend vacatures. Zo'n baan is zeer aantrekkelijk vanwege de relatief grote zekerheid voor de toekomst. Ik schreef een referentiebrieven, maar hoopte stiekem dat de toekomst meer voor haar in petto zou hebben dan een leventje tussen de mensen aan wie ze zo'n hekel had. Li scoorde onvoldoende voor het examen en keerde terug naar haar geboorteplaats in de provincie Zhejiang, waar ze les ging geven aan de Zhejiang Ocean University in haar eigen afstudeerrichting veiligheidstechniek.

Voor het donker thuis

Mijn tweede tolk was de vierdejaarsstudente Wei. Li en Wei waren elkaars tegenpolen. Waar Li soms humeurig kon zijn, leek Wei altijd vrolijk. Zo *street-wise* als Li kon zijn, zo bleef Wei. Maar tegelijkertijd was Wei enorm leergierig en had ze de werklust van een paard. Zoals zoveel Chinese jongeren werd Wei opgevoed door haar grootouders op het platteland. Veel kinderen zien hun ouders maar één keer per jaar, tijdens het Chinese Nieuwjaar, wanneer iedereen terugkeert naar de thuisbasis om dit te vieren met familie. Ik had de indruk dat Wei zelfs bij dat soort traditionele festivals haar ouders zelden ontmoette.

“Mijn grootouders letten erg op mijn gedrag, minder op de voortgang van mijn studie. Ze waren van

mening dat een goede opvoeding essentieel is voor een meisje. Zo moest ik bijvoorbeeld altijd binnen zijn voor het donker werd, of het nu zomer of winter was.” Als ze met vrienden een avondje naar een karaokebar ging, werd Wei steevast door haar oma gebeld waar ze uithing. Op een dag wilde ze een korte reis maken naar een provinciestadje om historische plekken te bekijken en na een overnachting terugreizen naar huis. Haar oma maakte haar duidelijk dat dit niet kon. Haar opa zou van ongerustheid een hartaanval krijgen en dat zou dan Wei's schuld zijn. Teleurgesteld bleef ze thuis. Net als Li vond ook de 24-jarige Wei in het jaar dat ze mijn tolk was haar eerste vriendje. Toen ze eindelijk de moed bij elkaar had geraapt om hem aan mij en haar andere vrienden voor te stellen, was het bijna aandoenlijk om hen samen te zien. Zelfs handjes vasthouden was al te spannend voor hen. Wei: “De vorige generatie heeft niet veel ervaring met kalverliefde vanwege de roerige tijden waarin ze leefden. Daarom was er absoluut geen seksuele voorlichting thuis. Zelfs op school was de les slecht verzorgd en gaf men tieners geen enkel advies. Daar kwam nog eens bij dat mijn grootouders me deden geloven dat het fout was om een vriendje te hebben wanneer je al je aandacht moet richten op studeren en examens. Mijn oma zei altijd tegen me dat ik maar moest wachten tot het moment dat ik door de poort van de universiteit zou lopen.”

Wei zag de Dalai Lama als een gevaarlijke man die het Chinese bewind bedreigde

Het opgroeien zonder ouders en opgevoed worden door een oudere generatie heeft een enorme impact op sommige jongeren. “Omdat ze zijn opgegroeid onder andere omstandigheden voedden mijn grootouders mij op met voorbeelden die enkel in hun tijd bestonden.” Wei hield er ten opzichte van haar leeftijdsgenoten soms vrij radicale en ouderwetse denkbeelden op na. Als ik op neutrale wijze met haar sprak over de Dalai Lama werd ze boos en vertelde ze me dat hij een gevaarlijke man was die het bewind in China bedreigde. Als ik haar vroeg waarop ze dat baseerde, was het antwoord steevast: “Dat zegt mijn opa.” Ook de bloedig neergeslagen studentenopstand op het Plein van de Hemelse Vrede was volgens Wei slechts kwaadaardige westerse propaganda.

Eigen waarheid

Veel westerlingen zullen zich hun tienerjaren herinneren als een periode waarin ze zich afzetten tegen hun ouders en hun eigen grenzen verkenden. Tieners zoeken naar hun eigen waarheid, naar hun eigen idealen en ideeën, om vaak later tot de conclusie te komen dat de zaken toch een stuk gecompliceerder zijn dan ze dachten. Dit proces is voor veel Chinese jongeren die opgroeien met censuur, een beperkte vrijheid van meningsuiting en onder grote invloed van de meningen van een oudere generatie echter vaak onmogelijk.

Toen Wei afscheid nam als tolk schreef ik naast een getuigschrift ook een persoonlijke brief aan haar. Ik bedankte haar voor alles wat ze voor me gedaan had en gaf haar het advies om de wereld te verkennen vanuit haar eigen gezonde verstand. Om zelf zaken te onderzoeken op basis van verschillende bronnen en tot haar eigen waarheid te komen, in plaats van die van de regering, van haar grootouders of van die koppige vrijwilliger voor wie ze tolk was zomaar aan te nemen.

Uiteindelijk ging Wei Engels studeren aan de Universiteit van Surrey. In oktober 2013 zocht ik haar op. Ook Vanessa, een Engelse vrijwilligster met wie we in Xi'an gewerkt hadden en die voor Wei een soort moederfiguur was geworden, was van de

partij. Wei had Vanessa al een paar keer eerder ontmoet in Engeland. Vanessa vertelde me over hun laatste ontmoeting. Wei had haar bijna schuldig aangekeken en gefluisterd: “Vanessa, dat incident op het Plein van de Hemelse Vrede in 1989...” “Ja?” zei Vanessa, die vaak aan tafel had gezeten als Wei en ik weer een pittige discussie over het onderwerp hadden gehad. “Wat is daarmee?” “Ik geloof nu dat het echt gebeurd is...” Vanuit Surrey schreef Wei me een e-mail. “Ik ben nog steeds in verwarring over het vinden van de waarheid. Ik wil door

geen enkele partij misbruikt worden. In het afgelopen jaar heb ik echter met tegenzin moeten toegeven dat er tussen zwart en wit ook nog een heel groot grijs gebied is. De enige manier waarop ik de waarheid kan achterhalen is door te ervaren en te vergelijken. Omdat ik nu buiten China ben, is er geen Great Firewall meer op internet en kan ik informatie vinden over zaken als het Plein van de Hemelse Vrede, de Tibetaanse onafhankelijkheid en de veertiende Dalai Lama. Ook heb ik boeken van westerse auteurs over de problemen van China gelezen en heb ik in musea foto's gezien van historische gebeurtenissen in China. Al deze dingen zullen me helpen bij mijn vergelijkingsproces. Ik kan mijn mening over mijn land niet zomaar veranderen, maar wel die over de communistische Partij. Het vinden van de waarheid kost tijd.”